

ріння трудового потенціалу слід розробити заходи для підвищення рівня і якості життя населення, заходи для покращення здоров'я населення, нормалізувати ситуацію на ринку праці. Особлива увага повинна приділятися підвищенню загального і професійного освітнього рівня молоді, розвитку системи освіти, приведенню ринку освітніх послуг у відповідність з потребами ринку праці в молодих фахівцях тощо.

Література

1. Основні демографічні показники у Сумській області у 2009 році : Експерс-випуск від 17.02.2010 р. – № 86 : [Електронний ресурс] / Головне управління статистики у Сумській області, 2009. – Режим доступу : <http://www.sumystat.sumy.ua>
2. Россет Э. Процесс старения населения / Эдвард Россет. – М. : Статистика, 1968. – 509 с.
3. Соціальний розвиток України : сучасні трансформації та перспективи / [Бандур С. І., Заяць Т. А., Куценко В. І. та ін.] ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України Б. М. Данилишина. – Черкаси : Брама-Україна, 2006. – 760 с.
4. Статистичний щорічник Сумської області за 2007 рік / [за ред. Л. І. Олехнович]. – Суми : Головне управління статистики у Сумській області, 2006. – 688 с.

Summary

O.G. Kornus. **Demographic Aspects of Labour Potential Forming of the Sumy Region.**

In the article influence of demographic situation is analysed on forming of labour potential in the Sumy region. It is investigational modern demographic situation in a region. Perspective directions of improvement of labour potential are described.

УДК 911.3 : 32

Я.С. Сташко, С.І. Сюткін

ТИПІЗАЦІЯ СТОЛИЦЬ КРАЇН СВІТУ

У статті йдеться про типи столиць, їх функції та способи розміщення на території держави.

Постановка проблеми. Столиці держав виступають традиційним об'єктом політико-географічних досліджень [1-4], адже вони грають унікальну роль в житті країн, виконуючи як політичні (державне управління), так і важливі економічні, соціальні, культурні, освітні, наукові, військово-стратегічні та інші функції. Столиці немов магніт манять до себе людей. У них простіше робити бізнес і кар'єру, є широкий вибір місць прикладання праці і форм проведення дозвілля. Як правило, вони є найкрасивішими і найвпорядкованішими населеними пунктами – в усякому випадку скрізь власті до цього прагнуть.

Формулювання мети дослідження. визначити наукові засади типізації столиць та застосувати їх на практиці; зіставити результати різних підходів до типізації столичних міст.

Виклад основного матеріалу. Столиця – це головне місто держави, адміністративно-політичний центр країни [5]. В ній розташовуються вищі органи

державної влади і державного управління, судових, стратегічних військових та інших установ. У більшості випадків столиця або весь столичний регіон є основним економічним осередком країни. Столиці мають широкі міжнародні зв'язки, є місцем перебування дипломатичних представництв іноземних держав, а часом і впливових міжнародних організацій, офісів транснаціональних корпорацій і банків.

Найважливішим для столиці є виконання управлінської політичної діяльності для країни в цілому, і це є або однією з провідних, або й основною функцією столичного міста. При цьому столичне місто має забезпечити виконання як внутрішніх, так і зовнішніх політичних функцій столиці держави. Для цього бажано, щоб воно мало кращу оснащеність системами інфраструктури, ніж інші міста держави. Для забезпечення внутрішніх потреб управління державою місто повинне мати хорошу транспортну доступність до регіонів країни, посилені комунікації ліній зв'язку, підвищений рівень управлінської інфраструктури, інфраструктури гостинності та сервісу.

Для забезпечення зовнішніх потреб, тобто потреб у комунікаціях із зовнішнім світом, сьогодні потрібен сучасний міжнародний аеропорт, засоби зовнішніх електронних комунікацій та доступ до міжнародних інформаційних систем, які надавали б державі, а особливо її столиці, доступ до інформації і контактів в усіх куточках планети.

За генезисом набуття столичних функцій в історичному контексті виділяють різні типи столичних міст.

Родові столиці. У феодальні часи численний, а нині майже відсутній тип столичного поселення, статус якого пов'язаний з його володінням певною особою (королем, князем, гетьманом тощо). Такими були, наприклад, Краків у Польщі, Толедо в Іспанії, в Україні – Чигирин за Богдана Хмельницького, Батурин – за Івана Мазепи.

Столиці – історичні міста. Вони, як правило, виростили як управлінські і політичні центри, що мали вигідне географічне положення і виражали загальнонаціональні інтереси як ядра “серцевинних” територій національних держав, що зароджувалися. У Європі такими є Париж, Лондон, Рим, Відень, Будапешт, Стокгольм, Копенгаген, Прага, Київ, Москва.

Ситуаційні столиці. Їх виникнення пов'язано з екстремальними ситуаціями політичного або природного характеру, коли основна столиця не може виконувати свої функції. Це, наприклад, у часи Другої світової війни Віші у Франції або Чунцін в Китаї. В Україні – це Кам'янець-Подільський в часи революційних подій початку 20-х років ХХ століття.

Штучні столиці. До їх числа можна віднести значну частину тих столиць, які були штучно створені як адміністративні центри колоніальних володінь, що згодом здобули незалежність. Іноді вони виникали як центри імперського впливу на самоврядних територіях (в Україні – це Глухів часів Гетьманщини).

Політичні столиці. Створюються заради підтримання рівноваги впливів регіональних політичних сил (Вашингтон – у США, Канберра – в Австралії, Оттава – в Канаді) або планомірно розбудовуються заради організації більш ефективного управління країною, наприклад, Анкара в Туреччині, Бразилія в Бразилії, Астана в Казахстані, Абуджа в Нігерії, Додома в Танзанії і т.д.

За характером географічного положення столичне місто може займати центральне або периферійне (як варіант – приморське) положення. Географічне положення столиці відтворює сукупність важливих для її функціонування просторових відношень щодо інших суспільно-географічних об'єктів на території країни та навколишнього світу. Воно визначає місце столичного міста в ієрархії адміністративно-територіального поділу держави, його роль у географічному поділі праці та характер і геопросторовий каркас суспільно-географічних зв'язків у країні.

Згідно з гіпотезою Д.І. Менделєєва, нині популярною в геополітиці [2, 3], оптимальне місце для столиці держави слід шукати на рівній відстані між географічним центром (геоцентром) країни та центром поля розміщення населення (демоцентром) країни. Ідеальним випадком є їх співпадіння.

Центральне положення характерне для столиць, які знаходяться в зонах перетину природних або суспільно-географічних комунікацій. Крім Києва, подібна ситуація властива Будапешту, Празі, Варшаві, Ризі. Розташування, що близьке до географічного центру країни, мають Мінськ, Мадрид, Анкара, Багдад та деякі інші столиці.

Периферійне положення столиці може бути пов'язане або зі зміною конфігурації державної території протягом історичного розвитку, або з орієнтацією столичного міста на забезпечення міжнародних зв'язків держави. У першому випадку – це Відень, Єреван, Сеул та інші; у другому – Монтевідео, Буенос-Айрес, Лісабон, Копенгаген, Афіни.

За функціональними ознаками столичні міста можуть бути монофункціональні або поліфункціональні [4].

Монофункціональні виконують лише політичну функцію (управління правовим полем і політичним життям держави). Таких міст порівняно небагато: Оттава, Канберра, Абуджа, Астана, Ямусукро тощо. Певний час монофункціо-

нальними столицями були Вашингтон та Бразилія, але тепер в них розвинені різні функції.

Поліфункціональні столиці разом з політичними функціями концентрують економічні, фінансові, культурні, наукові, освітні, а також, як правило, є провідними духовними, релігійними та історичними центрами, що посилює значення їх туристсько-рекреаційних функцій. Це можуть бути:

а) поліфункціональні столиці моноцентричних держав з багатомільйонним населенням (Париж, Лондон, Москва, Київ, Будапешт, Токіо та ін.);

б) поліфункціональні столиці складних або великих держав, які є великими містами, але не одноосібними лідерами в країні (Пекін в Китаї поступається Шанхаю, Рим в Італії поступається Мілану, Нью-Делі в Індії менший за Калькутту і Бомбей);

в) поліфункціональні столиці слаборозвинених або невеликих за чисельністю населення держав, у яких столиця – найбільше місто, де зосереджується лєвова частка економічної активності держави (Банжул у Гамбії, Бриджтаун у Барбадосі, Вадуц у Ліхтенштейні, Корор у Палау, Маджуро на Маршаллових Островах та ін.).

У деяких країнах столичні функції зосереджені не в одному місті, а розділені між декількома. Тому де-факто в таких державах співіснують два, а іноді й три столичні міста. Таким чином, всі країни можна розділити за цією ознакою на одностоличні (всі столичні функції зосереджені в одному місті; таких столиць переважна більшість) і багатостоличні (столичні функції виконують 2-3 міста; таких держав небагато).

Подвійними столицями є Амстердам (національна, конституційна) і Гаага (резиденції уряду, парламенту, верховного суду) в Нідерландах; Єрусалим (парламент і уряд) і Тель-Авів (іноземні посольства і міністерства) в Ізраїлі; Додома (офіційна) і Дар-ес-Салам (адміністративна) в Танзанії; Ямусукро (резиденція парламенту й уряду) і Абіджан (посольства і деякі міністерства) в Кот-д'Івуарі; Шрі-Джаяварденепура-Котте (законодавча) і Коломбо (адміністративна) в Шрі-Ланці; адміністративна столиця Паттраджая і законодавча Куала-Лумпур в Малайзії; конституційна і судова столиця Сукре та адміністративна і законодавча столиця Ла-Пас в Болівії; офіційною столицею Беніну є Порто-Ново, а де-факто – Котону.

Сезонною роздвоєністю функцій відрізнялися столиці тропічних країн в колоніальний період: у Британській Індії літня столиця в 1912-1947 роках знаходилася не в Делі, а в Шимлі; на Філіппінах в 1910-1975 роках столиця на літній період переміщалася з Маніли (а потім з Кесон-Сіті) в Багіо.

Потрійні столиці існують в Німеччині і ПАР. Офіційною адміністративною столицею ПАР є Преторія, законодавчою – Кейптаун, а судовою – Блумфонтейн. У Німеччині політична столиця – Берлін, судова – Карлсруе, а багато міністерств і посольства до цих пір розташовано в Бонні, колишній столиці ФРН.

Висновки. Місто стає столицею тоді, коли воно в змозі організувати культурний простір і комунікацію всієї держави та представити його зовні (у світ). Столиця держави є тим містом, яке повинне представляти інтереси кожного регіону окремо і всіх разом, висувати геополітичні ініціативи на державному рівні і бути політичним лідером насправді, а не формально. Столиця – центр держави, її серце, її «мотор». Конкурентоспроможність держав дуже часто визначається конкурентоспроможністю їх столиць. Отже, столиця відрізняється від інших міст своєю елітністю. І ця елітність легітимізується в правовому порядку, зокрема й спеціальними законами про столицю.

Література

1. Дергачев В.А. Геополитика. – К. : ВИР-А, 2000. – 448 с.
2. Колосов В.А., Мироненко Н.С. Геополитика и политическая география. – М. : Аспект Пресс, 2005. – 479 с.
3. Мадіссон В.В., Шахов В.А. Сучасна українська геополітика. – К. : Либідь, 2003. – 420 с.
4. Політична географія і геополітика / За ред. Б.П. Яценка. – К. : Либідь, 2007. – 255 с.
5. Сюткін С.І. Соціально-економічна географія: терміни і поняття. – Суми : Медіа Інформ, 2007. – 44 с

Summary

Y.S. Stashko, S.I. Siutkin. **The World Capitals Typification.**

The article describes the types of capitals, their functions and ways of placing on the state.

УДК 914 (476)

И.Н. Шарухо

ПАЛЕОЭТНОКУЛЬТУРНАЯ ГЕОГРАФИЯ БЕЛАРУСИ

Статья посвящена анализу палеоэтнокультурной ситуации на территории Беларуси. Рассматриваются вопросы истории заселения страны в палеолите-раннем средневековье. На основе геногеографических, археологических, исторических, топонимических данных выдвигается и обосновывается версия о Беларуси как вероятной прародине индоевропейцев и славян.

Для полного понимания современных этнокультурных тенденций в развитии общества, изучения проблем устойчивого развития, этнического природопользования, необходимо изучение вопросов палеокультурной географии, хроно-хорологических проблем заселения страны, формирования этнокультурного поля. Человечество завершило многотысячелетнюю стадию этносообразования путем дробления и входит в мир глобализма. В общих чертах проследим путь дробления индоевропейской общности, по причине дифференциации «кормящих» ландшафтов, вплоть до отдельного этноса (белорусы).